

I.

Tábor Bélától tanultam, hogy soha ne tekintsünk el attól a helyzettől, amelyben éppen vagyunk. Vagyis a mától. A jelentől. A jelen pillanatban összefutó múlttól-jövőtől.

10 Horváth Ágnes

Megpróbálok hát
az ő szellemében eljárni.

Az volna adekvát,
ha papír nélkül beszélnek.
Ehhez azonban hiányzik
belőlem a lélekjelenlét.

MONDAT-VÉSŐK¹

A léleknek az a jelenléte – nem a prompt, nem az improvizáció, nem az, amitől valaki színész vagy pap, hanem az a fajta lélekjelenlét, amelyet Tábor Béla *A zsidóság két útja* utószavában Hölderlint idézve úgy fogalmaz meg, hogy „az az energia és következetesség, amely a centrummal való egyezést a legtávolabbi ponton is érvényre juttatja”. Az az energia tehát, amely biztosítja, hogy a lélek, a közösség nem görcsösen, hanem bőségből reagál egy adott szituációra.

Ezt a bőséget próbáltam előcsalni magamból, amikor az alábbiakat írtam, arra viszont már nem futotta a bőségből, hogy helyben, közönség előtt, végső soron tehát egy monologikus helyzetben hívjam elő, mindehhez olyan szubjektumról szólván, aki számomra részben ennek a bőségnek a forrása, vagyis a fölmenőm.

Belőlem a léleknek ez a *jelen* léte, ez a *bőség* Tábor Bélával szemben *egyetlen* egyszer történt, hogy nem hiányzott. Itt ez az *egyetlen egyszer* nem a számsor első száma, hanem az egyetlenegy. Kiemelt pillanat. Amikor haldoklott.

Valamilyen áldott pillanat adományaként sikerült fölidézniem a haldoklónak a S´ma Jiszróel-t, a „Halljad Izrael” imát.

És meghallotta.

Sikerült fölidézniem azt a S´ma-t... de itt muszáj megállni egy pillanatra. Skandalum, botránykő, amelyben megbotlunk, mert micsoda szófordulat: „azt a S´ma-t” Milyen van még?

Asszimilált, ám öntudatosan zsidó család sarjaként bizony én Tábor Béla könyvéből, *A zsidóság két útjából* „értésültem” a S´ma létezéséről. Onnan hallottam róla, de onnan is „hallottam meg”. Onnan van, hogy úgy kapom fel a fejem a „zsidó” szó hallatán, mintha nevémen szólítanának, és innen tudom, hogy mit jelent, ha *valaki fölkapja, vagy nem kapja föl a fejét*. Hogy szíven találják, hogy szint kell vallania, hogy igen-t vagy nem-et kell mondania, vagy nyugodtan továbbmehet. És ha a megszólítás ellenére továbbmegy, elmegy a kérdés, a megszólítás mellett, akkor már az sem érdekes, hogy ezt nyugodtan, vagy nyugtalanul teszi. Az már a lélektan területe, amelyet Tábor Béla szerint a Műegyetemem kellene oktatni.

Igen, nemcsak kell, lehet is nem-et mondani, ahogy arra az apokrif jézusi mondás int: „Ember, ha tudod, hogy mit teszel, üdvözlétek, ha nem tudod, átkozott vagy és a törvényt gyalázod.”. Erről a végső soron nagyon is pozitív csengésű szabadságról már otthon – főleg Apámtól is – hallottam. Azután Tábor Ádámtól, később Surányi Lászlótól. A min- 11 dig egy lépéssel hátrébb és egy dimenzióval tovább, följebb. Hogy el kell tudni engedni, amink már megvan, le kell tudni mondani róla, azért, hogy a magasabb dimenzióban magasabb értékű „konvertálhassuk”. Számomra ezt jelenti, amit Tábor Béla *A zsidóság két útjában* áldozati létnek hív és a zsidóság lényegeként nevez meg. Később, már ebből az álláspontból nézve a világot, „hallottam meg”, hogy a perspektíva nemcsak az én szememből indul ki, hanem perspektívák kereszttézódésében, keresztüzében élünk, és NEM a posztmodern „békés egymás mellett élésében”.

Harc van.

A lemondás, a nem-mondás szabadságához tartozik, hogy nem-akarok. Hogy nemakarok (egy szóban) irodalmár lenni, pedig lehetnék. Hogy nem akartam judaista? hogy is mondjam? van rá szó? lenni. Mert nem tudok a zsidóságról, a magam zsidóságáról olyan nyelven beszélni, amelyik számára a kerítés (szöjag) bekerítés = gettósodás, nem pedig a kóser és nem-kóser, a tiszta és a tisztátalan közötti különbségtétel. Amely nyelven mindent lehet. Iván Karamazovval szólván.

II.

Mindig tudtam, de most már hiszem, most már élem is, hogy az embert mondatok, meghallott mondatok formálják. Mint ahogy a szobrász véssője az anyagot, úgy ilyen mondat-vésők csiszolnak-formálnak engem még ma is.

Négy Tábor Béla-mondat között próbálok valami rendet teremteni.

Az *elsőt* emlékezetből kell idéznem. Egyszer, mikor a Haris közben jártam, fölolvastam a híres-neves, számomra nagy varázserővel, kisugárzással bíró füzetéből. Tetszett a fölolvadás aktusának szertartásossága. A nagyon egyszerűnek, szinte triviálisnak tűnő mondat valahogy így hangzott: „Sok mindent azért nem látunk, mert sötétben járunk. Így például, ha világosság támad egy szobában, nemcsak világos lesz, de több olyan dolgot, amit a sötétben nem vettünk észre, meg is látunk.”

Ebből a nagyon egyszerű mondatból azt tanultam /meg/, hogy semmi sem csupán az, ami, semmi sincs csupaszon, önmagában, hanem mindig még valami más is. Mi is hát ez a mondat? Van a fény mint a kezdet kibuggyanása („legyen világosság!”), amely fölváltja a sötétséget. És van a fény mint hely, ahonnan megtudjuk, hogy mi van, ha nincs sötét. Azt tudjuk meg, „hogy jó

a világosság”, hiszen „Isten is így látá”, és azt, hogy akkor „látá”, hogy jó, akkor tudható látni, amikor már „lett világosság”.

Itt is már a csoda virít, de én akkor ezt még nem tudtam.

A másik: a másik A megszólítás és a dialógus.

12 És ismét a S´ma. Immáron harmadszor. Úgy tűnik tehát, hogy jól hallok. Először olvastam róla Tábor Bélánál, és nála meg is hallottam, utána magát az imát olvastam Révész László barátommal, ekkor tanultam másodjára, zsidómód héberül. Utána ezen az imán tanítottam anyámat héberre, vagyis adtam visszafelé anyámnak a hagyományt, amelyet tőle is kaptam, majd ébresztettem föl, ha csak egy pillanatra is, Tábor Bélát.

A megszólítás zsidó imájával lettem hát megszólítva.

A pozitív parancsra, és nem a tiltásra! mindenki *felkapja a fejét*: „Halljad Izrael! A parancs ugyanis nem tűri a közömbösséget.a hallott parancs minden egyes katonájából kiváltja ezt a kettős élményt: hogy ugyanezért a parancsért mindenki más is felelős és ugyanakkor mégis csak ő felelős érte.”

A megszólítás felelősséggel jár. Felelősséggel jár minden megszólított számára. Mindenki felelős attól kezdve, hogy fölkapja a fejét. Ebben a felelősség-közösségben születhet párbeszéd. Ebben a felelősség-közösségben szólíthatja meg egymást két ember. Úgy, ahogyan a Jób könyvét elemezve írja Tábor Béla a dialógusról mint a megszólítás folytatásáról.

„A monologikus hagyományt akkor töröm át, ha bármiről van is szó, magamról beszélek – a szót, hogy ´magam´ legkényesebb, legszubjektívebb, röviden: legszemélyesebb értelmében véve. A második ez: nem akkor vagyok monologikus, ha nem reflektálok arra, amit a másik mond. A mono-logikumot akkor törtem át, ha magára *a másikra* reflektálok, magára a dialógus második személyére, vagy: azokra a személyes forráspontokra, amelyekből a másik elmondja azt, amit el *kellett* mondania. És végül, a harmadik: a monologikumot akkor győztem le, ha nem a tárgyhoz, hanem *a szóhoz* szólok. Mert beszélni csak ahhoz lehet, aki maga is beszél; a tárgy pedig néma, de a szó beszél.”

Az első – itt a negyedik – mondat 16 éves koromban járt belém, még mindig *A zsidóság két útjából*. Ez a mondat így hangzik: „Az, hogy valami van, minden egyes esetben csoda.”

Hogy rácsodálkozni valamire annyi, mint minden egyes alkalommal részt venni a teremtésben. A rácsodálkozás pedig örömből történik. Az öröm megduplázza a teremtést. Azt is, aki örül, azt is, akinek örülnék. Nem elég, hogy a lét van, a lét duplán van, mert örömet is szül. Valahogy úgy, mint a koppanás és a koppanás hangja. Mintha öröm és csoda a teremtés /kísérő/ zenéje volna?

Ez a csoda- és örömelv tartott, és tart ma is életben.

Ezt köszönöm én Tábor Bélának.

¹ Elhangzott a Tábor Béla születésének 100 évfordulóján tartott megemlékezésén.